

**ZAMONAVIY O'QITISHDA FOYDALANILADIGAN
INTERFAOL TA'LIM METODLARI MOHIYATI**

QDPI Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrsi o'qituvchisi

A'zamova Shahzodaxon

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 303-guruh talabasi

Soliyeva Gulsevar Tal'atjon qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada asosiy e'tibor o'qitishda foydalaniladigan interfaol ta'lim metodlari mohiyati, interfaol ta'lim metodlaridan foydalanish usullari, bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning o'quv va ijodiy faolliklarini oshiruvchi, ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi pedagogik texnologiyalarni qo'llashga doir to'plangan katta tajribalarga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Interfaol, interaktiv, metod, ananaviy, didaktik, ko'pfikrlilik, muammoli.

Аннотация

В статье рассматривается сущность используемых в обучении интерактивных методов обучения, методов использования интерактивных методов обучения, педагогических технологий, повышающих учебную и творческую активность студентов в современных развитых странах, обеспечивая эффективность учебного процесса. накоплено в приложении. Ключевые слова: интерактивный, интерактивный, методический, традиционный, дидактический, плюралистический, проблемный.

Annotation

This article focuses on the essence of interactive teaching methods used in teaching, methods of using interactive teaching methods, pedagogical technologies that increase the learning and creative activity of students in developed countries today, ensuring the effectiveness of the educational process. focused on the vast experiences accumulated in the application.

Key words: interactive, interactive, methodical, traditional, didactic, pluralistic, problematic.

Zamonaviy ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan muhim talablardan biri ortiqcha ruhiy va jismoniy kuch sarf etmay, qisqa vaqt ichida yuksak natijalarga erishishdir. Qisqa vaqt orasida muayyan nazariy bilimlarni o'quvchilarga yetkazib

berish asosida ma'lum faoliyat ko'nikma va malakalarni shakllantirish, faoliyatini nazorat qilish, ular tomonidan egallangan nazariy va amaliy bilimlar darajasini baholash o'qituvchidan yuksak pedagogik mahoratni, ta'lim jarayoniga nisbatan yangicha yondashuvni talab etadi.

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilarning o'quv va ijodiy faolliklarini oshiruvchi, ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi pedagogik texnologiyalarni qo'llashga doir katta tajriba to'plangan bo'lib, bu tajriba asosini interfaol metodlar tashkil etmoqda. Bu kabi metodlar o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim oluvchilarda o'quv-bilish faolligini oshirish, ularni kichik guruh va jamoada ishlash, o'rganilayotgan mavzu, muammolar bo'yicha shaxsiy qarashlarini dadil, erkin ifodalash, o'z fikrlarini himoya qilish, dalillar bilan asoslash, tengdoshlarini tinglay olish, g'oyalarni yanada boyitish, bildirilgan mavjud mulohazalar orasidan eng maqbul yechimni tanlab olishga rag'batlantirish imkoniyatiga egaligi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Ta'lim va tarbiya jarayonida o'qituvchi (pedagog)lar tomonidan interfaol metodlarning o'rinli, maqsadli, samarali qo'llanilishi ta'lim oluvchi (o'quvchi, talabalar)da muloqotga kirishuvchanlik, jamoaviy faoliyat yuritish, mantiqiy fikrlash, mavjud g'oyalarni sintezlash, tahlil qilish, turli qarashlar orasidagi mantiqiy bog'liqlikni topa olish qobiliyatlarini tarbiyalash uchun keng imkoniyat yaratadi.

Zamonaviy sharoitda ta'lim samaradorligini oshirishning eng maqbul yo'li - bu mashg'ulotlarning interfaol metodlar yordamida tashkil etish deb hisoblanmoqda. Xo'sh, interfaol metodlarning o'zi nima? Ular qanday didaktik imkoniyatlarga ega? Ta'lim jarayonida interfaol metodlarning o'rinli, maqsadga muvofiq qo'llanilishi qanday samaralarni kafolatlaydi? Quyidagi ana shu kabi savollarga qisqacha javob topiladi. Yuqoridagi savollarga javob topishda eng to'g'ri qadam tayanch tushuncha -"interfaol" atamasining lug'aviy ma'nosi bilan tanishishdir.

"Interfaol" tushunchasi ingliz tilida "interakt"(rus tilida "interaktiv") shaklida ifodalanib, lug'aviy ma'nosi "inter" – o'zaro, ikki taraflama; "akt" – harakat qilmoq, ish ko'rmoq ma'nolarini anglatadi

Interfaol ta'lim – ta'lim jarayoni ishtirokchilarining bilim, ko'nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lida birgalikda, o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etishga asoslanuvchi ta'lim

Interfaollik ta'lim jarayonlari ishtirokchilari bilim, ko'nikma, malaka hamda muayyan axloqiy sifatlarni o'zlashtirish yo'lida birgalikda, o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatni tashkil etish layoqatiga egaliklarini anglatadi

Mantiqiy nuqtai nazardan interfaollik, eng avvalo, ijtimoiy sub'yektlarning suhbat (dialog), o'zaro hamkorlikka asoslangan harakat, faoliyatning olib borishlarini ifodalaydi.

Ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan har bir mutaxassis yaxshi biladiki, an'anaviy ta'lim ham suhbat (dialog)ga asoslangan va bu suhbat quyidagi o'zaro munosabat shakllarida tashkil etiladi:

O'qituvchi – o'quvchi (talaba)

An'anaviy bilimdagi suhbat ishtirokchilari

O'qituvchi – o'quvchi (talaba) (jamo'a)

An'anaviy ta'limda ham tabiiy ravishda suhbat asosini axborot tashkil etadi. Ammo axborot uzatishning asosiy manbai o'qituvchining tajribasi bo'lib, bu jarayonda u yetakchilik, dominantlik qiladi, ya'ni u darsning asosiy vaqtida bilimlarni og'zaki tarzida talaba (talaba)larga yetkazib berishga intiladi. Faollik ko'rsatish o'qituvchigagina xos bo'lib, talaba (talaba)lar bu vaziyatda sust tinglovchi bo'lib qoladi. Ularning asosiy vazifasi o'qituvchini tinglash, zarur o'rinlarda yozish, savollar bilan murojaat qilinganida javob qaytarish, kam holatlarda ruxsat etilganidagina so'zlashdan iboratdir.

An'anaviy ta'limdagi bir tomonlamalik oliy ta'lim tizimidagi faqat ma'ruza mashg'ulotlarida emas, seminar, amaliy darslarida ham ustuvorlik qiladi. Unga ko'ra, "yetkazib beruvchi" rolda endi o'qituvchi emas, balki talaba (talaba) namoyon bo'ladi. Talaba (talaba), asosan, o'zi o'zlashtirgan bilimlarni namoyish etadi, o'qituvchi esa uning fikrlarini tinglaydi, zarur o'rinlarda savollar bilan murojaat qiladi. Talaba (talaba)lar guruhi (jamoasi) bu vaziyatda butunlay sust ishtirokchi, tinglovchi bo'lib qoladi. Bir qarashda talaba (talaba) yoki o'qituvchi tomonidan uzatilayotgan axborotlarning qabul qilinishi talabalar guruhi (jamoasi) uchun bilimlarni o'zlashtirish imkoniyatini yaratayotgandeyk taassurot uyg'otadi. Biroq, psixologik tadqiqot natijalarining ko'rsatishicha, shu tarzda qabul qilingan bilim (ma'lumot)lar juda tez unutiladi. Xususan, amerikalik psixolog olimlar R.Karnikau va F.Makelrouning o'rganishlariga ko'ra shaxsning tabiiy fiziologik-psixologik imkoniyatlari muayyan shakllarda o'zlashtirilgan bilimlarni turli darajada saqlab qolish imkonini beradi. Ya'ni shaxs: manbani o'zi o'qiganida 10%; ma'lumotni eshitganida 20%; sodir bo'lgan voqea, hodisa yoki jarayonni ko'rganida 30%; sodir bo'lgan voqea, hodisa yoki jarayonni ko'rib, ular to'g'risidagi ma'lumotlarni eshitganida 50%; ma'lumot (axborot)larni o'zi uzatganida (so'zlaganida, bilimlarini namoyish etganida) 80%; o'zlashtirilgan bilim (ma'lumot,

axborot)larni o'z faoliyatiga tatbiq etganida 90 % hajmdagi ma'lumotlarni yodda saqlash imkoniyatiga ega.

Shunga ko'ra interfaol o'qitish "ta'lim jarayonining asosiy ishtirokchilari - o'qituvchi, talaba va talabalar guruhi o'rtasida yuzaga keladigan hamkorlik, qizg'in bahs-munozalar, o'zaro fikr almashish imkoniyatiga egalik asosida tashkil etiladi, ularda erkin fikrlash, shaxsiy qarashlarini ikkilanmay bayon etish, muammoli vaziyatlarda yechimlarni birgalikda izlash, o'quv materiallarini o'zlashtirishda talabalarning o'zaro yaqinliklarini yuzaga keltirish, "o'qituvchi - talaba -talabalar guruhi"ning o'zaro bir-birlarini hurmat qilishlari, tushunishlari va qo'llab-quvvatlashlari, samimiy munosabatda bo'lishlari, ruhiy birlikka erishishlari kabilar bilan tavsiflanadi".

Zamonaviy ta'lim, shu jumladan, uning tobora ommalashib borayotgan shakli - interfaol o'qitishda esa shaxslar o'rtasidagi suhbat (dialog) quyidagi shaxslar o'rtasida tashkil etiladi:

Interfaol ta'limdagi suhbat ishtirokchilari

O'qituvchi – talaba (o'quvchi)

O'qituvchi – talaba (o'quvchi)lar guruhi yoki kichik guruhda ishlash

O'qituvchi – talaba (o'quvchi)lar jamoasi (guruh, sinf jamoasida ishlash)

O'quvchi – axborot-kommunikatsion texnologiyalar

Interfaol ta'lim mohiyatiga ko'ra suhbatning "talaba - axborot-kommunikatsion texnologiyalar" shaklida tashkil etilishi talaba (talaba)lar tomonidan mustaqil ravishda yoki o'qituvchi rahbarligida axborot texnologiyalari yordamida bilim, ko'nikma, malakalarning o'zlashtirilishini anglatadi.

O'qitishning interfaol ta'limga asoslanishi bir qarashda nihoyatda oddiy, sodda va hatto "bolalar o'yini" kabi taassurot uyg'otadi. Biroq, bunda o'qituvchining ma'lum darajada quyidagi omillarga ega bo'lishi talab qilinadi:

Asosiy omillar

Ish tartibi   Metodik malaka

Tayanch pedagogik-psixologik bilimlar   Tashkilotchilik qobiliyati

Didaktik vositalar (axborot, tarqatma materiallar, dars jihozlari)ga ega bo'lish
Dars jarayonida demokratik g'oyalarning ustuvor bo'lishi

Axborotlarni taqdim etishda xilma-xil metod, vositalarni samarali, o'rinli, maqsadga uvofiq va o'zaro moslikda qo'llashga erishish

Shu bilan birga ta'limda interfaol ta'limning samaradorligi quyidagi ikkilamchi omillarga ham bog'liq:

Ikkilamchi omillar

O'quvchi (talaba)larning darsga psixologik tayyorliklari O'quvchi (talaba)larning o'zlashtirish darajalari

O'quvchi (talaba)larning muayyan darajada hayotiy tajribaga egaliklari
O'quvchi (talaba)larning tengdoshlari va o'qituvchilar bilan hamkorlik qilishga moyilliklari

O'quvchi (talaba)larning o'qituvchi tomonidan qo'yiladigan talablarga bo'ysunish xohishiga egaliklari O'quvchi (talaba)larning darsga nisbatan yondashishlari, burchni anglay olishlari

O'qituvchi ta'lim jarayonida interfaol ta'lim yordamida talabalarning qobiliyatlarini rivojlantirish, mustaqillik, o'z-o'zini nazorat, o'z-o'zini boshqarish, samarali suhbat olib borish, tengdoshlari bilan ishlash, ularning fikrlarini tinglash va tushunish, mustaqil hamda tanqidiy fikrlash, muqobil takliflarni ilgari surish, fikr-mulohazalarini erkin bayon qilish, o'z nuqtai nazarlarini himoya qilish, muammoning yechimini topishga intilish, murakkab vaziyatlardan chiqib olish kabi sifatlarni shakllantirishga muvaffaq bo'ladi. Eng muhimi, interfaol metodlarni qo'llash orqali o'qituvchi talabalarning aniq ta'limiy maqsadga erishish yo'lida o'zaro hamkorlikka asoslangan harakatlarini tashkil etish, yo'naltirish, boshqarish, nazorat va tahlil qilish orqali xolis baholash imkoniyatini qo'lga kiritadi.

Odatda, interfaol metodlarga asoslangan ta'limiy harakatlar quyidagi shakllarda tashkil etiladi: individual; juftlik; guruh; jamoa bilan ishlash.

Interfaol ta'lim jarayonida talabalar:

- guruh yoki jamoa bilan hamkorlikda ishlash;
- tengdoshlari orasida o'z g'oyalarini erkin bayon qilish, bilimlarini hech qanday ruhiy to'siqlarsiz namoyish etish;
- muammoni hal qilishga ijodiy yondashish;
- guruh yoki jamoadoshlari bilan ruhiy yaqinlikka erishish;
- o'z ichki imkoniyat va qobiliyatlarini to'liq namoyon qila olish;
- fikrlash, fikrlarni umumlashtirish va ular orasidan eng muhimlarini saralash;
- o'z faoliyatini nazorat qilish va mustaqil baholash;

- o'z imkoniyatlari va kuchiga ishonch hosil qilish;
- turli vaziyatlarda harakatlanish va murakkab vaziyatlardan chiqish olish ko'nikmalarini o'zlashtirish kabi imkoniyatlarga ega bo'ladi

Interfaol ta'lim asosini interfaol metodlar tashkil etadi. Ta'lim jarayonida talabalar hamda o'qituvchi o'rtasida hamkorlikni qaror toptirish, faollikni oshirish ta'lim oluvchilar tomonidan bilimlarni samarali o'zlashtirish, ularda shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qiladigan metodlar interfaol metodlar sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Ahmadjonov T. Xorijiy tillarni o'qitishda tizimli va stilistik tahlillarni qo'llash /// moodle.uzspic.uz
2. Bertalanffy L. General system theory. Foundations, development, applications. N.Y., 1962.
3. Churchman C.W. The systems approach. N.Y., 1968.
4. General systems theory. N.Y. Vol. 1-30. 1956-85.
5. Блауберг И.В., Садовский В.Н., Юдин Э.Г. Системный подход в современной науке // Проблемы методологии системных исследований. М.: Мысль, 1970.
6. Musharraf, A. (2023). BOSHLANGAN SINFLAR O'QUVCHILARIGA SO'ZLAR MA'NOSINI TUSHINTISH METODIKASI. Ustozlar uchun , 24 (3), 10-13.
7. Abdulxayeva, M. U. (2024). TIL VA NUTQ HAQIDA OLIMLARNING FIKRLARI. Экономика и социум, (5-1 (120)), 32-35.
8. Abdulxayeva, M., & Mukhtaram, I. (2024, may). ERTAKLARI-AJODALARIMIZNING TA'LIMLARI VA NASILLARI. Xalqaro global konferensiyada (1-jild, 7-son, 125-128-betlar).
9. Abdulxayeva, M. va Umidaxon, M. (2024, may). BOSHLANGICH SINFLARDA XALQ OG'ZIQ IJODINING AHAMIYATI. Xalqaro global konferensiyada (1-jild, 7-son, 129-132-betlar).
10. Abdulxayeva, M., & Gulchiroy, M. (2024, May). IKKI NUQTA VA UNING QO'LLANILISH O'RINLARI. In International Global Conference (Vol. 1, No. 7, pp. 66-68).

31.10.2024, UNITED KINGDOM

<https://conferencea.one>

11. Abdulkayeva, M., & Umidaxon, A. (2024, May). BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA O'QITISHDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH. In International Global Conference (Vol. 1, No. 7, pp. 69-74).
12. Umidaxon, A. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING BILIMLARINI BAHOLASHDA MANTIQUIY MASALALARNING O'RNI. Ustozlar uchun, 24(3), 17-24.
13. Musharraf, S. M. K. A., & Baydemir, H. (2024, May). VERGUL VA UNING USTIDA MASHQLAR. In International Global Conference (Vol. 1, No. 7, pp. 121-124).
14. Musharraf, A. (2023). ONA TILI VA O'QISH SAODATI DARSLARIDA DIDAKTIK USULLARNING O'RNI. Ochiq kirish ombori , 9 (11), 105-108.
15. Musharraf, A. (2023). BOSHLANGANCHI SINFLARDA TURLI USULLARDAN FOYDALANGAN DIKTATLAR OLISH METODIKASI. Galaxy xalqaro fanlararo tadqiqot jurnali , 11 (11), 887-891.
16. Абдулхаева, М., & Эргашалиева, С. (2023). РОЛЬ «УЗБЕКСКИХ НАРОДНЫХ СКАЗОК» НА УЧЕБНЫХ УРОКАХ. Talqin va tadqiqotlar, 1(20).
17. Abdulhayeva, M. (2023). EDUCATIONAL DICTATION AND ITS TYPES.
18. Musharraf, A. (2023). EDUCATIONAL DICTATION AND ITS TYPES. Open Access Repository, 9(6), 211-216.
19. Abdulkayeva, M. (2023). AKTdan foydalangan holda diktant olish metodikasi. Scienceweb academic papers collection.
20. Abdulkayeva, M. (2023). O'Z DIKTANT YOKI YODDAN YOZUV DIKTANTI. Interpretation and researches, 1(1).
21. Mirhojiddinova, JD, Shavkatovna, AM, & Alijonovna, MD (2022). Badiiy matnlardagi noan'anaviy birikmalar va qishloq xo'jaligi atamalarining lingupoetik xususiyatlari. Pozitiv maktab psixologiyasi jurnali , 6 (11), 1599-1604.
22. Abdulkayeva, M. Birinchi sinf o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirishda diktantning o'rni. Fan, muhandislik va texnologiya sohasida innovatsion tadqiqotlar xalqaro jurnali .
23. Musharraf, A. va Nozima, NM (2023). Ona tili va o'qish savodxonligining tabiatshunoslik bilan aloqasi.

24. Abdulxayeva, M. (2023). ONA TILI VA O 'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA DIDAKTIK METODLARNING TUTGAN O 'RNI. Scienceweb academic papers collection.